YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO
5 päivänä maaliskuuta 1980 *

Asiassa 265/78,

jonka College van Beroep voor het Bedrijfsleven te 's-Gravenhage on saattanut ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

H. Ferwerda BV, Rotterdam,

vastaan

Produktschap voor Vee en Vlees, Rijswijck,

ennakkoratkaisun yhtenäishintajärjestelmän alaisten tuotteiden vientitukien myöntämistä koskevista yksityiskohtaisista säännöistä 30 päivänä syyskuuta 1969 annetun komission asetuksen (ETY) N:o 1957/69 (EYVL 1969, N:o L 250, s. 1) tulkinnasta,

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN,

toimien kokoonpanossa: presidentin tehtäviä hoitava ensimmäisen jaoston puheenjohtaja A. O'Keeffe, toisen jaoston puheenjohtaja A. Touffait sekä tuomarit J. Mertens de Wilmars, P. Pescatore, A. J. Mackenzie Stuart, G. Bosco ja T. Koopmans,

* Oikeudenkäyntikieli: hollanti.

julkisasiamies: J.-P. Warner,
kirjaaja: A. Van Houtte,

on antanut seuraavan

tuomion

1 College van Beroep voor het Bedrijfsleven on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle 15.12.1978 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 21.12.1978, ETY:n perustamissopimuksen 177 artiklan mukaisesti kolme ennakkoratkaisukysymystä yhtenäishintajärjestelmän alaisten tuotteiden vientitukien myöntämistä koskevista yksityiskohtaisista säännöistä 30 päivänä syyskuuta 1969 annetun komission asetuksen (ETY) N:o 1957/69 (EYVL 1969, N:o L 250, s. 1) 6 artiklan 5 kohdan tulkinnasta.

2 Kysymysten sanamuoto on seuraava:

"1) Onko asetuksen (ETY) N:o 1957/69 6 artiklan 5 kohtaa tulkittava siten, että oikeusvarmuuden periaatteeseen, joka sisältyy kansalliseen lakiin tai jota sovelletaan kansallisen lain nojalla, ei voida vedota tuen takaisinperintää koskevaa vaatimusta vastaan?

2) Onko asetuksen (ETY) N:o 1957/69 6 artiklan 5 kohtaa tulkittava siten, että päätökseen, jossa vaaditaan tuen palauttamista, ei sovelleta yhteisön oikeudesta seuraavaa oikeusvarmuuden periaatetta?

3) Jos vastaus kysymyksiin 1) ja 2) on, ettei tällaisessa tapauksessa voida vedota kansalliseen lakiin tai yhteisön oikeuteen sisältyvään oikeusvarmuuden periaatteeseen, estääkö asetuksen (ETY) N:o 1957/69 6 artiklan 5 kohta viejää myös esittämästä tuen takaisinperintää vaatineeseen viranomaiseen kohdistuvaa vahingonkorvausvaatimusta, joka perustuu samoihin seikkoihin ja olosuhteisiin, joilla voitaisiin perustella turvautuminen oikeusvarmuuden periaatteeseen, jos turvautumista ei olisi suljettu pois mainitun 6 artiklan 5 kohdassa?"

3 Kysymykset esitettiin oikeudenkäynnissä alankomaalaisen lihanviejän, Ferwerda-yhtiön, ja Alankomaiden toimivaltaisten viranomaisten välillä; jälkimmäiset vaativat palautettavaksi vientituen, joka myönnettiin ja makset-

tiin aiheettomasti maataloustuotteiden vientitukea koskevista yksityiskohtaisista soveltamissäännöistä 17 päivänä tammikuuta 1975 annetun komission asetuksen (ETY) N:o 192/75 (EYVL 1975, N:o L 25, s. 1) 3 artiklan väärän soveltamisen seurauksena. Mainitun 3 artiklan mukaan yhteisön ulkopuolelle vientiin rinnastetaan toimitus yhteisössä meriliikenteeseen tarkoitettujen laivojen tai kansainvälisillä linjoilla, yhteisön sisäiset linjat mukaan lukien, liikennöivien ilma-alusten muonittamiseksi, mikä oikeuttaa maataloustuotteiden vientitukeen. Kansallisen tuomioistuimen asiakirjoista ilmenee, että viety liha oli tarkoitettu Alankomaiden lipun alla purjehtivien alusten muonittamiseen Bermudan vesillä, joten edellytys, jonka mukaan muonituksen on tapahduttava yhteisön alueella, jotta se voidaan rinnastaa tukeen oikeuttavaan vientiin, ei täyttynyt, eikä Bermuda myöskään kuulu luetteloon niistä kolmansista maista, joihin vienti oikeuttaa vientitukeen. Väärä soveltaminen tapahtui olosuhteissa, joiden vuoksi kansallisen tuomioistuimen on ratkaistava, johtuiko tämä alankomaalaisten viranomaisten vai Ferwerdan syystä, sekä päätettävä millä ehdoilla kyseiset määrät voidaan periä Ferwerdalta takaisin.

4 Kansallinen tuomioistuin kysyy, voidaanko asetuksen (ETY) N:o 1957/69 6 artiklan 5 kohdassa säädetty takaisinmaksuvelvollisuus – jolla on välitön vaikutus jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksessä – kumota tai rajata kansallisella säännöllä, joka on johdettu yleisestä oikeusperiaatteesta. Ferwerda-yritys väittää, että sille esitetty vaatimus palauttaa aiheettomasti myönnetty vientituki on oikeusvarmuuden periaatteen vastainen. Kansallisen tuomioistuimen mukaan periaate tunnustetaan Alankomaiden oikeusjärjestyksessä hyväksyttäväksi puolustukseksi viranomaisen perimistoimintaa vastaan, mikä ilmenee erityisesti alankomaalaisesta 5 päivänä heinäkuuta 1962 annetusta *In- en Uitvoerwet* -laista sekä Alankomaiden hallituksen antamasta selvityksestä, joka sisältyy mainitun lain perusteluihin.

5 Tämän vuoksi kansallinen tuomioistuin itse asiassa tahtoo tietää, estääkö yhteisön oikeus yleensä ja erityisesti asetuksen (ETY) N:o 1957/69 6 artiklan 5 kohta tällaisen kansallisen lain periaatteen soveltamisen. Jos näin on, tuomioistuin tahtoo tietää, onko yhteisön oikeudessa samanlaista sääntöä, jota sen olisi sovellettava.

6 Ferwerdan saama vientituki on yhteisön säädösten soveltamisen seurauksena myönnettyä taloudellista etua, joka rahoitetaan yhteisön omista varoista sen budjettijärjestelmän yleisissä puitteissa, joista määrätään ETY:n perustamissopimuksen 199–209 artiklassa otsikolla "Varainhoitoa koskevat määräykset".

7 Niiden taloudellisten velvoitteiden määrittämistä ja kantamisen edellytyksiä koskevat säännöt, joiden mukaan yhteisöllä on toimivalta periä sellaisia maksuja, kuten tullit, maatalousmaksut ja valuutan tasausmaksut, joista sen omat varat varsinaisesti muodostuvat, samoin kuin ne edellytykset, jotka koskevat taloudellisten etujen myöntämistä ja maksamista taloudellisille toimijoille yhteisön talousarviosta, on määritetty jäsenvaltioiden rahoitusosuuksien korvaamisesta yhteisön omilla varoilla 21 päivänä huhtikuuta 1970 tehdyssä päätöksessä (EYVL N:o L 94, s. 19), sen täytäntöönpanoa koskevissa asetuksissa sekä myös yhteisen maatalouspolitiikan rahoituksesta 21 päivänä huhtikuuta 1970 annetussa neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 729/70 (EYVL N:o L 94, s. 13), jonka säädökset ulotettiin myös valuutan tasausmaksuihin 19 päivänä joulukuuta 1972 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2746/72 (EYVL N:o L 291, s. 148) 2 artiklassa. Näitä sääntöjä on tarkasteltava perustamissopimuksen varainhoitoa koskevien määräysten yleisen järjestelmän yhteydessä, jota kuten jäsenvaltioiden vastaavia järjestelmiä, ohjaa yhdenvertaisuusperiaate, joka edellyttää että samankaltaisia tilanteita ei käsitellä eri tavoin, paitsi silloin kun erilainen käsittely on asiallisesti perusteltua.

8 Tästä seuraa, että yhteisön talousarvioon otettavat tulot ja siitä myönnettävät taloudelliset edut on järjestettävä ja niitä on sovellettava niin, että ne muodostavat samanlaisen rasitteen tai samanlaisen edun kaikille, jotka täyttävät yhteisön säädöksissä ja määräyksissä määritetyt edellytykset rasitteista tai eduista. Vaatimus edellyttää, että muotoa tai sisältöä koskevia edellytyksiä, joiden mukaan taloudellinen toimija voi kiistää yhteisön sille asettamat rasitteet ja pyytää hyvitystä aiheettomista maksuista tai vaatia yhteisöltä taloudellisia etuja, joihin se on oikeutettu sekä joiden mukaan jäsenvaltioiden viranomaiset voivat yhteisön nimissä kantaa mainitut maksut ja tarvittaessa periä takaisin aiheettomasti maksetut taloudelliset edut, sovelletaan syrjimättä.

9 Neuvosto on valinnut tämän lähestymistavan antamalla sellaisten tullausvaiheessa kantamatta jääneiden tuonti- ja vientitullien, joita ei ole vaadittu maksuvelvolliselta tällaisten maksujen suorittamisen sisältävien tullimenettelyjen alaisuuteen kuuluvista tavaroista, jälkikäteen perimisestä 24 päivänä heinäkuuta 1979 asetuksen (ETY) N:o 1697/79 (EYVL N:o L 197, s. 1) sekä tuonti- tai vientitullien palauttamisesta tai peruuttamisesta 2 päivänä heinäkuuta 1979 asetuksen (ETY) N:o 1430/79 (EYVL N:o L 175, s. 1), jotka kuitenkin tulevat voimaan vasta 1 päivänä heinäkuuta 1980. Olemassa olevat sekä edellä mainitut säädökset auttavat kuitenkin vain osittain ratkaisemaan yksityisten oikeussubjektien yhdenvertaisuuteen liittyvät ongelmat tällä alalla

ja tämän kaltaisten säädösten väistämättä teknisestä ja yksityiskohtaisesta luonteesta seuraa, että ongelmat voidaan vain osittain ratkaista oikeuden tulkinnalla.

10 Tästä seuraa, kuten yhteisöjen tuomioistuin totesi 21.5.1976 antamassaan tuomiossa (asia 26/74, Roquette, Kok. 1976, s. 677), että yhteisön lukuun kannettujen maksujen palauttamista koskevat asiat kuuluvat kansallisten tuomioistuinten toimivaltaan, ja näiden on ratkaistava ne kansallisen lainsäädännön mukaisesti siltä osin kuin yhteisön oikeudessa ei tästä asiasta toisin säädetä tai määrätä. Tällaisessa tilanteessa jäsenvaltioiden tuomioistuinten on taattava perustamissopimuksen 5 artiklassa määrätyn yhteistyön periaatteen mukaisesti yhteisön säädösten ja määräysten välittömästä oikeusvaikutuksesta seuraava oikeussuoja sekä silloin, kun niistä aiheutuu yksityisille velvoitteita, että silloin, kun niillä annetaan näille oikeuksia. Jokaisen jäsenvaltion sisäisessä oikeusjärjestyksessä voidaan kuitenkin määrittää toimivaltaiset tuomioistuimet sekä antaa menettelysäännöt sellaisia tuomioistuinmenettelyjä varten, joilla pyritään turvaamaan yhteisön oikeuden välittömästä oikeusvaikutuksesta yksityisille seuraavien oikeuksien suojeleminen, ottaen huomioon, että menettelysäännöt eivät voi olla epäedullisempia kuin ne, jotka koskevat samankaltaisia kansalliseen oikeuteen perustuvia vaatimuksia, eivätkä ne missään tapauksessa saa tehdä yhteisön oikeudessa perustettujen oikeuksien käyttöä käytännössä mahdottomaksi.

11 Edellä esitetyt päätelmät on esitetty muun muassa mainitussa neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 729/70, jonka 8 artiklassa säädetään selvästi jäsenvaltioiden velvoitteesta, yhteisön lukuun toimiessaan, periä takaisin aiheettomasti myönnetyt taloudelliset edut, mutta siinä lisätään, että takaisin periminen on toteutettava "kansallisten lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten mukaisesti".

12 Näistä päätelmistä seuraa kuitenkin, että nimenomainen viittaus kansallisen lainsäädännön soveltamiseen on samojen rajoitusten alainen kuin yhteisön säädösten ja määräysten puuttumisesta johtuva hiljainen viittaus; niinpä kansallista lainsäädäntöä ei saa soveltaa tavalla, joka on syrjivä verrattuna tapaan, jolla sitä sovelletaan samankaltaisiin mutta puhtaasti valtion sisäisiin oikeusriitoihin, eikä varsinkaan tavalla, joka tekisi yhteisön oikeuteen perustuvien oikeuksien käytön käytännössä mahdottomaksi.

13 Näitä säännöksiä soveltaen yhteisöjen tuomioistuin esitti 28.6.1977 antamassaan tuomiossa (asia 118/76, Balkan, Kok. 1977, s. 1177), että vaikka yhteisön maksujen takaisin perimistä koskevat muodollisuudet annetaan

jäsenvaltioiden viranomaisten hoidettavaksi, ei kansallista kohtuusnormia (*Härteklausel*), jonka mukaan viranomainen voi tehdä poikkeuksia yhteisön maksuista, voida soveltaa, "mikäli tämän vaikutuksena olisi veron perustetta, veron määräämisen edellytyksiä tai veron suuruutta koskevien yhteisön oikeuden säädösten ja määräysten ulottuvuuden muuttuminen".

14 Tämän vuoksi on tutkittava, estääkö jokin yhteisön oikeuden yleinen periaate tai sen erityinen säädös tai määräys ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämän kansallisen säännön soveltamisen. Tutkimuksesta ilmenee, ettei näin ole tässä tapauksessa.

15 Tässä yhteydessä on huomattava, ettei millään perusteella, joka jäsenvaltion kansallisessa lainsäädännössä johdetaan oikeusvarmuuden periaatteesta, voida automaattisesti estää aiheettomasti maksettujen yhteisön taloudellisten etujen takaisin perimistä. Jokaisessa yksittäistapauksessa on tutkittava, vaarantaako tämän perusteen soveltaminen takaisin perimistä koskevan oikeussäännön koko tarkoituksen ja seuraako siitä, että takaisin periminen on käytännössä mahdotonta.

16 Kansallisen tuomioistuimen perusteluista ilmenee, että oikeusvarmuuden periaate, johon se viittaa, ilmenee viranomaisten suorittaman aiheettomasti myönnettyjen vientitukien takaisin perimisen osalta *In- en Uitvoerwet* -lain 9 pykälän 1 momentissa, jonka mukaan "tuki voidaan periä takaisin, jos sen saamiseksi esitetyt tiedot paljastuvat virheellisiksi tai epätäydellisiksi, ja päätös olisi ollut toisenlainen, mikäli todellinen tilanne olisi ollut tiedossa asiaa tutkittaessa".

17 Vaikka yhteisöjen tuomioistuimen tehtävänä ei ole tulkita ennakkoratkaisumenettelyn yhteydessä kyseistä kansallista säännöstä tai määrittää sen tarkkaa ulottuvuutta, on kuitenkin todettava, että sellaisen kansalliseen oikeuteen sisältyvän oikeusvarmuuden periaatteen soveltaminen, jonka mukaan taloudelliselle toimijalle aiheettomasti myönnettyjä taloudellisia etuja ei voida periä takaisin, jos erehdys ei johdu edunsaajan toimittamista virheellisistä tiedoista tai, vaikka tiedot ovatkin virheellisiä mutta ne on toimitettu hyvässä uskossa, erehdys olisi helposti voitu välttää, ei yhteisön oikeuden nykytilassa ole minkään yhteisön oikeuden yleisen oikeusperiaatteen vastaista.

18 On kuitenkin tutkittava, onko asetuksen (ETY) N:o 1957/69 6 artikla ja erityisesti sen 5 kohta, jonka tulkintaa kysymys koskee, erityinen säädös, joka muodostaa poikkeuksen kansallisen lainsäädännön soveltamisesta sekä

korvaa kansallisen lainsäädännön sellaisella yhteisön säännöllä, joka asettaa kyseiselle taloudelliselle toimijalle ehdottoman velvollisuuden maksaa takaisin erehdyksessä myönnetty tuki.

19 Asetuksessa (ETY) N:o 1957/69 määritetään uusia vientituen myöntämistä koskevia yksityiskohtaisia sääntöjä neuvoston ja komission muissa asetuksissa, erityisesti 4 päivänä maaliskuuta 1969 annetussa neuvoston asetuksessa (ETY) N:o 441/69 (EYVL N:o L 59, s. 1), jo antamien lisäksi. Siinä viitataan tiettyihin erityisiin tilanteisiin, kuten tapaukseen, jossa tavaroita, joiden vienti oikeuttaa tukeen, jalostetaan ennen vientiä, jolloin asetuksen mukaan - luettuna yhdessä neuvoston asetuksen (ETY) N:o 441/69 kanssa sekä 21.12.1967 annetun komission asetuksen N:o 1041/67/ETY (EYVL N:o 314, s. 9) kanssa, sellaisena kuin se on korvattuna 17.1.1975 annetulla komission asetuksella (ETY) N:o 192/75 (EYVL N:o L 25, s. 1), sellaisena kuin se on korvattuna 29.11.1979 annetulla asetuksella (ETY) N:o 2730/79 (EYVL 1979, N:o L 317, s. 1) - tuki voidaan kokonaan tai osittain myöntää etukäteen. Asetuksen (ETY) N:o 1957/69 6 artiklan 1 kohdan mukaan asetuksen (ETY) N:o 441/69 2 ja 3 artiklassa säädetyn menettelyn soveltaminen - toisin sanoen tuen myöntäminen etukäteen - edellyttää, kuten edellä on todettu, vakuuden antamista. Vakuus on tarkoitettu takaamaan, että tietyn määräajan kuluessa esitetään todisteet tuotteiden tai tavaroiden saapumisesta määränpäähän, jonka mukaan tuki on myönnetty.

Saman artiklan 5 kohdassa säädetään, että "maksetun tuen määrä, mahdollisine korotuksineen, maksetaan takaisin tämän artiklan säännösten mukaisesti, jos 1 kohdassa tarkoitettuja todisteita ei ole esitetty asetetussa määräajassa. Jos tällaisessa tapauksessa takaisin maksamista ei pyynnöistä huolimatta suoriteta, annettua vakuutta ei palauteta".

20 Ei ole tarpeen ratkaista, tarkoitetaanko kyseisen 6 artiklan 5 kohdassa tässä asiassa esillä olevan kaltaisia tilanteita, vaan on riittävää todeta, että 5 kohdan sanamuodosta ja erityisesti sanoista "tämän artiklan säännösten mukaisesti" ei voida päätellä, että säädöksen tarkoituksena olisi jo mainittujen neuvoston asetuksen (ETY) N:o 441/69 ja komission asetusten N:o 1041/67/ETY, (ETY) N:o 192/75 ja (ETY) N:o 2730/79 tarkoittamiin erityisiin tilanteisiin liittyvien riita-asioiden osalta luoda yhteisön erityinen järjestelmä aiheettomien maksujen takaisin perimiseksi ja että kaikissa muissa tukien takaisin maksamiseen liittyvissä riita-asioissa sovellettaisiin yhteisön oikeussääntöjen puuttuessa kansallista lainsäädäntöä.

21 Edellä esitetyistä päätelmistä seuraa, että ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että yhteisön oikeus nykyisessä kehitysvaiheessaan tai erityisesti komission asetuksen (ETY) N:o 1957/69 6 artiklan 5 kohta eivät estä asioissa, jotka koskevat jäsenvaltioiden viranomaisten toteuttamaa taloudellisille toimijoille aiheettomasti maksettujen vientitukien takaisin perimistä, kansalliseen lainsäädäntöön sisältyvän oikeusvarmuuden periaatteen soveltamista niin, että viranomaisten erehdyksessä myöntämiä taloudellisia etuja ei voida periä takaisin, jos erehdys ei johdu edunsaajan toimittamista virheellisistä tiedoista tai jos erehdys olisi helposti ollut vältettävissä huolimatta virheellisistä, mutta hyvässä uskossa toimitetuista tiedoista.

22 Toisen ja kolmannen kysymyksen sanamuodosta seuraa, että ensimmäiseen kysymykseen annetun vastauksen vuoksi niihin ei ole tarpeen vastata.

Oikeudenkäyntikulut

23 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneelle Euroopan yhteisöjen komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikuluista.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN

on ratkaissut College van Beroep voor het Bedrijfsleven te 's-Gravenhagen 15.12.1978 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

Yhteisön oikeus nykyisessä kehitysvaiheessaan tai erityisesti komission asetuksen (ETY) N:o 1957/69 6 artiklan 5 kohta eivät estä asioissa, jotka koskevat jäsenvaltioiden viranomaisten toteuttamaa taloudellisille toimijoille aiheettomasti maksettujen vientitukien takaisin perimistä, kansalliseen lainsäädäntöön sisältyvän oikeusvarmuuden periaatteen soveltamista niin, että viranomaisten erehdyksessä myöntämiä taloudellisia etuja ei voida periä takaisin, jos erehdys

ei johdu edunsaajan toimittamista virheellisistä tiedoista tai jos erehdys olisi helposti ollut vältettävissä huolimatta virheellisistä, mutta hyvässä uskossa toimitetuista tiedoista.

O'Keeffe Touffait Mertens de Wilmars

Pescatore Mackenzie Stuart Bosco Koopmans

Julistettiin Luxemburgissa 5 päivänä maaliskuuta 1980.

A. Van Houtte
kirjaaja

A. O'Keeffe
presidentin tehtäviä hoitava
ensimmäisen jaoston puheenjohtaja